

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

Szerkesztőség:

Megjelen havonként egyszer.

Kiadóhivatal:

Budapest, V., Hold-utca 7.

Előfizetési ár: egész évre 2 frt, fél évre 1 frt. Egy szám ára 20 kr.

Budapest, V., Hold-utca 7.

Könyvnyomdák Budapesten.

I. kerület (Vár).

M. kir. Államnyomda
Nándor-tér 1.
Magy. kir. tud. egyetemi nyomda
Iskola-tér 3.

II. kerület (Viziváros).

Bagó M. és Fia
Ponty-utca 4.
Heisler Jaroslav
Várkert-rakpart 1.
Müller K. (Münster K.)
Albrecht-út 3—5.

III. kerület (Ó-Buda).

Bartalits Imre
Remete-hegy.
Bichler I.
Kiskorona-utca 15.
Wimmer Márton
Sertfőző-utca 10.

IV. kerület (Belváros).

Anglo-nyomda
Molnár-utca 24.
Barcza József
Lipót-utca 30.
Belvárosi könyvnyomda
(tul. Varga E. és Grösz B.)
Lipót-utca 43.
Buschmann Ferencz
Koronaherceg-utca 8.
Feldmann Mór
Károly-körút 20.
Franklin-Társulat magy. irod. int. és könyvny.
Egyetem-utca 4.
Goszler Gyula
Aranykéz-utca 1.
Hunyadi Mátyás, irod. és könyvnyomda-intézet
Zöldfa-utca 43.
Langer Ede és Fia
Zsibárus-utca 1.
M. kir. posta- és távirde- igazgatóság könyvny.
Főposta-épület.
Mercur kő- és könyvnyomda
Kecskeméti-utca 5.
Nagy Sándor
Papnövelde-utca 8.
Id. Poldini Ede és Társa
Mária Valéria-utca 5.
Róth József
Ujvilág-utca 6.
Singer Lipót
Károly-körút 24.
Süsz Dávid
Molnár-utca 37—39.
Székesfővárosi házi ny.
Lipót-utca 32.
Ullmann József
Régi posta-utca 4.
Várnai Fülöp
Régi posta-utca 3.

Werböczy könyvny. r.-t.
Vármege-utca 11—13.
Wodianer F. és Fiai
Sarkantyús-utca 3.

V. kerület (Lipótváros).

Bendiner A.
Arany János-utca 18.
Czettel és Deutsch
Bálvány-utca 12.
Hamburger és Birkholz
Csáky-utca 13.
Hungária-könyvnyomda és kiadó-üzlet
Vácsi-körút 34.
Kálmán M. és Társa
Vadász-utca 32.
Kanitz C. és Fiai
Vadász-utca 26.
Károlyi György
Kálmán-utca 5.
Kaufmann József
Arany János-utca 4.
Kertész József
Mária Valéria-utca 11.
Kollmann Fülöp
Arany János-utca 34.
Krausz S. és T.
Zoltán-utca 11.
Légrády Testvérek
Vácsi-körút 78.
Lengyel Lipót
Vadász-utca 35/a.
Löw Ede
Vácsi-körút 80.
Márkus Samu
Báthory-utca 20.
Minerva kő- és könyvnyomda
(tul. Gansl Zs.) Sas-ú. 29.
Magy. kir. postatakarék-pénztár nyomdája
Széchenyi-utca 2.
Orsz. központi községi nyomda-részvénytárs.
Lipót-körút 22.
Pallas, irod. és nyomdai részvénytársaság
Kálmán-utca 2.
Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság
Hold-utca 7.
Pesti Lloyd-társulat
Könyvnyomdája
Dorottya-utca 14.
Pollák M. Miksa és Tsa
Bálvány-utca 21.
Preszburg Frigyes
Arany János-utca 14.
Schlesinger és Kleinberger
Bálvány-utca 18.
VI. ker. (Terézváros).
Blau Albert fiókja
Szerecsen-utca 38.
Brózsza Ottó
Vácsi-körút 17.

Ehrnstein Mór
Laudon-utca 4.
Engel S. Zsigmond
Vörösmarty-utca 56.
Európa, irod. és nyomdai részv.-társaság
Ó-utca 12.
Feldmann Sámuel
Dávid-utca 10.
Fővárosi nyomda-, vonalozó- és könyvkötő-részvénytársaság
Podmaniczky-utca 39.
Fried és Krakauer
Dalszínház-utca 10.
Friedmann Á.
Oyár-utca 54.
Fuchs Samu és Társa
Podmaniczky-utca 27.
Galitzenstein H.
Hajós-utca 33—35.
Gelléri és Székely
Podmaniczky-utca 47.
Gergely Miksa
Lázár-utca 2.
Glückselig M.
Hunyady-tér 7.
Goldschmiedt Lipót
Révay-utca 6.
Gross és Grünhut
Oyár-utca 32.
Gutenberg-nyomda
Oyár-utca 31.
Herrman Ignác
Laudon-utca 10.
Hornvánszky Viktor
cs. és kir. udvari könyvnyomda,
Aradi-utca 14.
Hunnia könyvnyomda
Teréz-körút 3.
Kassino Jakab
Király-utca 26.
Klauber Ignác
Új-utca 6.
Korvin Testvérek
Révay-utca 14.
Kosmos műintézet, kő- és könyvnyomda r.-t.
Aradi-utca 8.
Közművelődés, irod. és nyomdai intézet
Izabella-utca 70.
Kunusy Vilmos és Fia
Teréz-körút 38.
Löbl Dávid
Andrássy-út 19. és Szerecsen-utca 22—26.
Luszt Sándor
Oyár-utca 50.
M. kir. államasutak menetéjé-nyomdája
Csengery-utca 33.
Manswirth Lipót
Podmaniczky-utca 5.
Markovits és Garai
Lázár-utca 13.

Muskát Béla
Teréz-körút 27.
Nagel István
Vörösmarty-utca 17.
Neumayer Ede
Szerecsen-utca 35.
Orsz. ügyvédi nyomda mint szövetkezet
Uj-utca 3.
Pollák Jakab
Aradi-utca 19.
Pollacsek Mór
Ó-utca 38.
Posner K. Lajos és Fia
Csengery-utca 31.
Pscherhofer Vilmos
Podmaniczky-utca 15.
Quittner József
Szerecsen-utca 1.
Radó Izor
Vácsi-körút 1.
Rigler József Ede r.-t.
Rózsza-utca 55.
Roth és Krausz
Vasvári Pál-utca 9.
Schlänger Testvérek
Dessewffy-utca 18.
Schmelcz és Schillinger
Csengery-utca 51.
Schmidl H.
Szerecsen-utca 6.
Wesselényi-nyomda
Uj-utca 37.

VII. kerület (Erzsébetváros).

Arpád kő- és könyvnyomdai vállalat
(Klein és Kronstein)
Valero-utca 9.
Athenaeum, irodalmi és nyomdai részv.-társ.
Kerepesi-út 54.
Beck F.
Valero-utca 12.
Berger Ármin
Dohány-utca 44.
Deutsch József
Károly-körút 7.
Eckstein Bernát és Fia
Király-utca 47.
Garai Mór
Károly-körút 3.
Goldfaden Márk
Kazinczy-utca 7.
Hedvig S.
Dohány-utca 12.
Jäger T.
Nyár-utca 12.
Klein Samu
Akácfa-utca 64.
Löbl Mór
Király-utca 27.
Löblovitz Zsigmond
Csömöri-út 54.

Pannonia-nyomda
Rombach-utca 8.
Propper Leó
Erzsébet-körút 35.
Reich Ármin
Dohány-utca 84.
Rubin J.
Király-utca 13.
Schliesser Henrik
István-tér 9.
Spatz Henrik
Dob-utca 55.
Spitzer és Somogyi
Klauzál-utca 31.
Stern Péter
Kazinczy-utca 35.
Weisz Manó
Csányi-utca 13.
Wendt és Társa
Károly-körút 19.
Zeisler M.
István-tér 17.
VIII. ker. (Józsefváros).
Budapesti Hírlap nyomd.
Rökk Szilárd-utca 4.
Özv. Fried Ignáczné
József-utca 14.
Fritz Ármin
József-körút 9.
Gonda és Társa
Mária-utca 11.
Klein Vilmos
Kerepesi-út 73.
Kohn Simon
József-körút 5.
Laufer J.
Nagyfuvaros-utca 11.
Rózsza Kálmán és neje
Szentkirályi-utca 30.
Stephanium (a Szt. István-Társulat nyomdája)
Szentkirályi-utca 28a.
Szent Gellért-nyomda (Valter E.)
Práter-utca 44.
Szent László-nyomda
Rökk Szilárd-utca 28.
Széchenyi-nyomda
József-utca 45.
Weissenberg Ármin
József-körút 16.
IX. ker. (Ferencváros).
Engelmann Mór
Vámház-körút 15.
Pátria-nyomdarészvénytársaság
Üllői-út 25.
Vasvári Lajos
Üllői-út 41.
X. kerület (Kőbánya).
Első kőbányai könyvny.
Jászberényi-út 1.

Könyvnyomdák a vidéken.

Abauj-Szántó Baksy Barna.	Muresianu Aurél. Schlandt G.	Laiszky János. Tábor Adolf.	Kalocsa Jurcsó és társá Werner Ferencz.	Korpona Korpona és Vidéke nyomdája.
Abauj-Szepsi Vongrey Gusztáv.	Brezsnóbanya Kreiser J.	Fehértemplom Kuhn Péter. Wunder J.	Kaposvár Gerő Zsigmond. Hagemann Károly. Özv. Jancovics Gyuláné. Kéthelyi Miksa.	Köszeg Feigl Frigyes és Oyula.
Abrudbánya Róth Ferencz.	Buziás Ullmann F.	Felső-Eőr Schodisch Lajos.	Kapuvár Buxbaum József.	Kún-Szent-Márton Csanády József.
Ada Berger L.	Csákova Chudy Testvérek.	Fertő-Nezsider Horváth B.	Karánsebes Karánsebesi gör. kel. rom. egyházmege nyomdája. Fléissig Lipót.	Kún-Szent-Miklós Özv. Bors Károlyné.
Alsó-Kubin Trnkóczy József.	Csáktornya Fischel Fülöp.	Fiume Battara P. Chiuzre & Co. Jerouscheg G. Mohovich Emidio Unio könyvnyomdai műintézet (tulajdonos : Hegyi Jenő).	Kassa Grosz Soma. Ifj. Nauer Henrik. Ries Lajos. Werfer Károly.	Lajta-Szent-Miklós Fleischmann Ignác.
Alsó-Lendva Balkányi Ernő.	Csikszereda Györgyjakab Márton. Létz János.	Fogarás Thierfeld Lipót.	Kécskemét Fekete Mihály. Ottínger Ede. Steiner Mihály. Sziládi László. Tóth László.	Léva Dukesz Lipót. Nyitrai és Társa.
Apatin Szavadill József.	Csongrád Tiszavidék nyomdája (tulajd. : Silber Jánosné). Weisz Márk.	Galánta Első galántai könyvny. Galgócz Szold Jakab. Sterner Adolf.	Kézdi-Vásárhely Ifj. Jancsó Mózes.	Lippa Máhr Emil. Zách József.
Arad Aradi nyomda-részvénytársaság. Bloch H. Első aradi amerikai gyors-sajtó-nyomda (tul. : Kep-pich Zsigmond). Gör. kel. egyházmegyei nyomda. Gyulai István. Lengyel Lipót. Muskát Miksa. Tribuna Poporului r.-t. nyomdája. Réthy Lipót és Fia.	Csorna Neumann Samu.	Gyergyó-Szent-Miklós Létz János Szabó Testvérek.	Kismárk D. Altmann Dávid. Sauter Pál.	Liptó-Szent-Miklós Steier Izidor.
Aranyos-Maróth »Dóczy«-nyomda (tulajd. : Némédi László).	Csurgó Vágó Gyula.	Gyoma Kner Izidor.	Keszthely Farkas János. Nádai Ignác. Sujánszky József.	Lőcse Reisz Tivadar József.
Aszód Magyar kir. javító-intézet nyomdája.	Czegléd Nagy Elek Sebők Béla.	Gyöngyös Herzog Á. E. Kovács és társa. Schimmerling Dávid.	Kis-Czell Menyhárt Julia.	Losoncz Kármán-könyvnyomda. Losonczy Sándor. Roth Simon.
Bács-Kula Berkovits Márk.	Debreczen Csokonai nyomda- és ki-adó-részvénytársaság. Hoffmann és Kronovitz. Kutasi Imre. László Albert. Pongrácz Géza. Városi nyomda.	Gyöngyös Herzog Á. E. Kovács és társa. Schimmerling Dávid.	Kis-Kőrös Kalisch Ignác.	Lugos Traunfellner Károly. Virányi János. Weisz és Sziklai.
Bács-Topolya Wilhelm Miksa.	Deés Demeter és Kiss. Goldstein Jakab.	Gyöngyös Herzog Á. E. Kovács és társa. Schimmerling Dávid.	Kis-Marton Dick Ede.	Magyar-Óvár Czéh Lajos.
Baja Kazal J. Kollár Antal. Nánay Lajos. Streinz Gyuláné.	Detta Heldenwanger és Ulmann.	Gyöngyös Herzog Á. E. Kovács és társa. Schimmerling Dávid.	Kis-Marton Dick Ede.	Makó Gaál László. Neumann József.
Balassa-Gyarmat Halyák István. Tokay Lajos.	Déva Hirsch Adolf. Kroll Gyula.	Gyöngyös Herzog Á. E. Kovács és társa. Schimmerling Dávid.	Kis-Marton Dick Ede.	Malaczka Wiesner Alfréd.
Balászfalva Gör. kath. püspöki nyomda.	Deveser Rosenberg Zsigmond.	Gyöngyös Herzog Á. E. Kovács és társa. Schimmerling Dávid.	Kis-Marton Dick Ede.	Maros-Ludas Glück József.
Bánffy-Hunyad Abrahám Mór.	Dicső-Szent-Márton Hirsch Mór.	Gyöngyös Herzog Á. E. Kovács és társa. Schimmerling Dávid.	Kis-Marton Dick Ede.	Máramaros-Sziget Blumenfeld és Dávid Mayer és Berger. Részvénytársaság. Wider Mendel Fia.
Barcs Skríbanek N.	Ditró Ditró és Szárhegy községek nyomdája.	Gyöngyös Herzog Á. E. Kovács és társa. Schimmerling Dávid.	Kis-Marton Dick Ede.	Maros-Vásárhely Adi Árpád. Ev. ref. collegium-nyomda (bérlo : Sztupjár István). Grün Vilmos.
Baróth Mizsúr Ádám.	Dombóvár Dombóvári könyvnyomda (tulajd. : Bruck Sándor).	Gyöngyös Herzog Á. E. Kovács és társa. Schimmerling Dávid.	Kis-Marton Dick Ede.	Mátészalka Weisz Zsigmond.
Bártfa Blayer M.	Duna-Érdvár Schwarz Manó.	Gyöngyös Herzog Á. E. Kovács és társa. Schimmerling Dávid.	Kis-Marton Dick Ede.	Medgyes Reissenberg G. A.
Békés Bárd Drechsel Géza. Povázsay László.	Duna-Szerdahely Adler Nettí. Goldstein Józsuá.	Gyöngyös Herzog Á. E. Kovács és társa. Schimmerling Dávid.	Kis-Marton Dick Ede.	Mezőkövesd Balázs Ferencz.
Békés-Csaba Corvina-ny. (Szihelszky József). Lepage Lajos. Povázsay testvérek.	Eger Baross-nyomda (tulajd. : Paunz S.). Egri könyvny. részv.-társ. Érseki lyceumi nyomda. Lów Sámuel.	Gyöngyös Herzog Á. E. Kovács és társa. Schimmerling Dávid.	Kis-Marton Dick Ede.	Mezőtúr Dolesch Géza. Gyikó Károly.
Belényes Süssmann Lázár.	Ening Politzer Jenő.	Gyöngyös Herzog Á. E. Kovács és társa. Schimmerling Dávid.	Kis-Marton Dick Ede.	Miava ?
Beregszász Haladás-könyvnyomda (tul. : Juhász Pirokska). Engel Jenő.	Eperjes Kósch Árpád. Pannonia-nyomda (tulaj- donos : Kahn Mór). Stamberger Lajos.	Gyöngyös Herzog Á. E. Kovács és társa. Schimmerling Dávid.	Kis-Marton Dick Ede.	Mindszent Weisz Ignác.
Besztercze Botschar Tivadar. Csallner Károly.	Érsekújvár Kohn Samu. Winter Zsigmond.	Gyöngyös Herzog Á. E. Kovács és társa. Schimmerling Dávid.	Kis-Marton Dick Ede.	Miskolcz Forster, Wesselényi és Társai. Stamberger Bernát. Wagner és Szelényi.
Besztercebánya Machold F. Sonnenfeld Mór.	Ér-Mihályfalva Beck Adolf.	Gyöngyös Herzog Á. E. Kovács és társa. Schimmerling Dávid.	Kis-Marton Dick Ede.	Módos Staits György.
Bicske Lederer Hermann.	Erzsébetfalva Mártonfi L. Matkovich Aladár.	Gyöngyös Herzog Á. E. Kovács és társa. Schimmerling Dávid.	Kis-Marton Dick Ede.	Mohács Bland János. Rosenthal Márk.
Bonyhád Raubitschek Izor. Simon Károly.	Erzsébetváros Kotzauer D.	Gyöngyös Herzog Á. E. Kovács és társa. Schimmerling Dávid.	Kis-Marton Dick Ede.	Moór ?
Brassó Brassói Lapok nyomdája (tulajd. : Grünfeld R.). Ciurcu és társa. Gött János Fia. Herz és Társa	Esztergom Buzárovits Gusztáv. »Hunnia«-könyvnyomda (tul. : Gerenday József).	Gyöngyös Herzog Á. E. Kovács és társa. Schimmerling Dávid.	Kis-Marton Dick Ede.	Mosony Grünfeld Ignác.

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN HAVONKÉNT EGYSZER

MAGY. AKADEMLIA
KÖNYVTÁRA

Mesterségek Szótára.

Könyvnyomtatás.

Éppen két ív terjedelmű sovány füzetecske fekszik előttünk, mely a következő címet viseli: »Mesterségek Szótára. A Magyar Tudományos Akadémia megbízásából írta *Frecskay János*. 6. füzet. *Könyvnyomtatás*. Hornyánszky Viktor kiadása. Ára 10 kr.»

Hosszas vajúadás, sok kísérletezés és még több fáradozásnak eredménye ez a vállalat. Nem megrendelésre készült sajtótermék ez, »évtizedes törekvés a mesterségek magyar műnyelvének összegyűjtése, az egyes mesterszók fogalmának megállapítása és azok közzététele. A Magyar Tudományos Akadémia már legelső nagygyűlésén, 1831-ben tett erre nézve intézkedéseket. A gyűjtés azóta lassan bár, de folyton tartott. Az egybegyűlt anyag részint a mesteremberek szájáról került, részint régi czéhszabályok szövegéből s úgy a régi, valamint az *újabb irodalom* műveiből.»

Ennek az anyagnak feldolgozását a tudós testület *Frecskay Jánosra*, a nyelvtudományi bizottság egyik tagjára bízta.

Frecskay ezt a megtiszteltetést nemcsak elfogadta, de annak minden tekintetben meg is óhajtott felelni. Nem elégedett meg a kész és esetleg begyűlendő anyaggal, hanem a hol nem ért célzt a levelezéssel, oda elment személyesen is és lebilincselő modorával sokat lendített az ügyön. Hogy azonban vállalkozását nem koronázza teljes siker, az nem rajta múlt. Emberi hibákból és gyalórságból eredők ezek, mert hát mi se lehet tökéletes a nap alatt, annál kevésbé egy olyan dolog, a mely annyiféle mesterséget akar egy kalap alá hozni, mint a Mesterségek Szótára.

Nem szólunk most a többi iparágakról, — mert hisz azokhoz nem is értünk — csupán csak a 6. füzet anyagával, a *könyvnyomtatással* óhajtunk foglalkozni. Ez talán szerzőnek, mint tollforgató embernek és több szakmunka szerkesztőjének, a legkönnyebben sikerülhetett volna. Folyton érintkezik a nyomdával, ott van közvetlen a forrásnál, sőt maga is igen sokat ismer belőle, úgy, hogy félig-meddig bele is élte már magát ebbe a *mesterségbe*.

Azt hittük tehát, hogy ha a többi iparágak szótárai nem is lesznek teljesek, legalább a miénk lesz olyan, a mely majd nem eshetik kifogás alá. Azonban az ellenkezőről győződöttünk meg már akkor, a mikor a kis könyvet felüztöttük, tehát még az átolvasás előtt. Öt oldalból áll az egész magyar szótár, tehát ennyi *mester-*

szót gyűjtött össze Frecskay, illetőleg az Akadémia a könyvnyomtató-műhelyekben. Ugyanennyiből áll a néme! is. Nem mélyedünk bele a hiányok felsorolásába, mert hisz akkor egy kis megerőltetéssel mi is összegyűjthetnénk egy-két oldal anyagot; csak éppen odavetőleg jegyezzük meg, hogy nincs benne *Abstand* (a betűk húsa), *Accent* (a betűk ékezeete), *Beleg* (a korrek-tura második példánya a hasábszedőknél, a mit *belé*-nek is lehetne nevezni), *Compress* (a tömör-szedés), *Impri-matur* (a mely nélkül a Mesterségek Szótára se jelen-hetett volna meg), *Kraftzurichtung* (az egyengetésnek legfontosabb része), *Marginalien* (az oldaljegyzetek), *Buchrücken* (könyvgerincz), stb. stb.

Egy másik hibája a szótárnak, hogy a szavak egy része nem az alatt az elnevezés alatt fordul elő, a hogy az a használatban ismeretes. Ez ellen se volna kifogásunk, ha az így is, úgy is meglenne.

Én például kerestem a *henger* és *Walze* szavakat; de egyik sincs a szótárban. Végre vélellenül rábukkantam a *Farbenwalze* és *festékezőhenger* szavaknál. Itt így kellett volna eljárni: *Walze* (I. *Farbenwalze*) stb. Ez így van minden szótárban.

Ezeket jegyezzük meg a szótár hiányairól.

Most szóljunk arról, a mi benne van.

Az Akadémia ezzel a szótárral azt czélozza, hogy az álta'a, illetőleg az ő czégére alatt kibocsátott *magyar* mesterszavak átmenjenek a közforgalomba és ezután majd a műhelyekben tisztán magyar mesterszavakat használnanak.

Milyen szép is lesz az, mikor majd azt hallják az unokák, hogy a tördelő így kiált oda egyik fiújának:

— Hallod, Péter, vigyázz a *sorjázódra*, mert az egy *negyedessel* is erősebb! Ha még egyszer így zárod ki a sorokat, hát akkor egy *négyszöggel* vagy egy negyven-cicerós *taggal* simogatom meg a fejed búbját, aztán mehetsz panaszra a *látómesterhez*.

Persze erre Péter se marad adós a felelettel, hanem kellő erélylyel bár, de elég tisztességtudóan válaszol:

— Kérem, főszedő úr, görbék a *réselők* és ezektől rugnak úgy ki ezek az ócska *gömbölyegek*.

A szótárnak tehát hibája az is, hogy a csinált magyar mesterszók nagy része nem mehet át a közforgalomba. Jók azok arra, hogy a laikus ember megértse; de nem elég szabatosak és kifejezők arra, hogy azokat a szak-emberek, — pláne nyomdászok, a kiknek nagyrésze félbemaradt nyelvész — el is fogadhassák.

Frecskay mindenképen *magyar* szavakat keresett és nem elégedett meg (a hol az elkerülhetlen volt) az ide

gen szónak magyaros átgyűrásával. Pedig megelégedtek ezzel a többi kulturnemzetek is és nem kerestek fülhasgató torz-szavakat az *idegenből* átplántált kifejezésekre.

Elvéve a szótár szerkesztője se birt ettől menekülni és már a *szedésformák* helyett nem tudott más szót találni, pedig hát a forma is csak átgyűrt szó, épp úgy, mint a krajczár, forint, pohár, ablak, findzsa, bojtár, méter, gramm, miniszter stb. Például a *revíziót* is hibásan definiálja. Azt mondja (14. old. felülről 16. sor): az *írói levonat* (Autor-Korrektur), vagyis a *revízió* (Revision). Na kérem, hát a revíziót tulajdonképpen nem is az író, hanem a nyomda által alkalmazott *korrektor* vagy *revizor* csinálja. Ő *revidálja* a szerző *imprimaturájából* a kijegyzett hibákat és ez a *gép-revízió*. Itt félig-meddig elfogadja a *revízió* szót, de már számúzi a világ minden nyelvén elfogadott *korrektor* kifejezést, a melyet az olasz *correttore*, a francia *correcteur*, a német *corrector* szavakkal fejez ki. És Freckay nem is a szintén hibás, de régen ismert *javitnok* szót használja, hanem egy még rosszabbat. Ő szerinte *javitó* a korrektor, tehát az a hely, a hol a korrektorok dolgoznak: *javitóhely*. (Igy mondta azt egyszer egyik nagy nyomda magyarul nem éppen jól beszélő főművezetője egy illusztris vendégének.)

A Brodschriftet *éltető*knak mondja, holott ez talán még rosszabb a szolgálilag lefordított kenyérírásnál is. Az az *éltető* szó nem fejez ki semmit, legfeljebb azt gondoljuk, hogy valaki a *tömegről* beszél, a mely valamelyik nagyságot élteti. Épp ilyen kifejezés nélkül való szó a *javitó* is. A korrektor szó kifejezi azt, hogy az az illető a *hasáblevonatokon* tollal javítja ki a hibákat; de nem korrektor a szedő, a ki ugyanazt cselekszi ólomban, a kijavított korrektúra után.

A szótár a klammert — *kacs*nak nevezi és az ilyen alakú spízet — — — mondja bajusznak. Ez is tévedés, mert a mit ő *kacs*nak mond, azt nevezük mi bajusznak, hiszen az alakja is olyan, mint egy felfelé vagy lefelé kunkorodó bajusz.

Hát még milyen nagy tévedés az, mikor a szótár azt állítja, hogy a *Currentschrift folyóbetűket* jelent. Dehogy jelenti azt! Folyóbetűkhöz tartozik a verzál (nagy) betű is, mert ezzel együttesen alkotja a folyószedést. Folyóbetűk a kis alakú betűk egészen a terctziáig felfelé.

De menjünk tovább. A nyomásról szólva, miért kellett a *Bunddruck* szót másnak is, mint színes nyomásnak nevezni.

Tarka nyomásnak nem lehet nevezni azért, mert mi azt nevezük tarkának, ha az *egyszínű* nyomás rosszul látszik és a betűk egyik része nagyon fekete, a másik halvány, szóval az oldal tarka. Annál nagyobb abszurdum azt *angyalbőrös nyomásnak* mondani. Elhisszük, hogy így nevezte azt már 1782-ben Páriz-Pápai is, sőt megtalálhatjuk azt az 1860-ban nyomott Fogarasi-szótár 17. oldalán is (Angyalbőr = ein buntfärbiges Papier). De hát 1899-ben nem kell ezt az Akadémiának felújítani, a mikor azt a mai nemzedék nem is tudja. Ki látott már angyalbőrt? Ha azt mondom, a mikor áftut rajtam a hideg, hogy *libabőrös* a testem, ennek van értelme, mert az akkor csakugyan olyan, mint a koppasztott libának a felső bőre. Ez találó hasonlat, nem úgy, mint az angyalbőr, a milyen bőrt talán még Páriz-Pápai se látott.

Nem is akarunk már szólni az ósdi, czopfos időből vett alkotásról: a *mesterszedőről*, de különösen a *mesterbetűköl*. Nyelvi szempontból ez ugyan lehet korrekt alkotás, a fülnek is jól esik hallani azt; de nem fejezi ki azt, a mit kellene. Hát ha még egyik-másik szedőt talán meg is illetné a *mester* szó; de miért illeti az meg a betűket is? Miért nem maradhatnak azok címzetűk? Talán azért, mert a német Accidenzschriftnek mondja, a szedőt meg Accidenzsetzer névvel tiszteli meg?

Ezek különben mind olyan hibák, a melyeket nem annyira a jeles nyelvész, mint inkább a mesterségeken laikus szerkesztő követett el, a ki nem bírta — mert nem is bírhatta — eléggé átérteni az egyes iparágak minden esinj t-binját és azért vétett sokszor még a nyelv szabályai ellen is.

Elhiszem én, hogy a tudós szerző minden szavát, a mit alkotott, dokumentumokkal is be tudja bizonyítani és régi könyveket, megfakult fóliánsokat meg céltszabályokat állíthat elélem. Én azonban az ilyen bizonyítékokat nem fogadhatom el akkor, a mikor abban a korban a legtöbb tudós ember még a saját *nevét* se irta mindig egyformán. És hogy azok a most előrántott szavak rosszak, használhatlanok, bizonyítja az is, hogy azokat elfeledték, tán meg se is tanulták, mert a magyar ember füle nem volt azokat képes befogadni.

Ne vegye tőlünk rossz néven se a szerkesztő, se a kiadó, hogy ily terjedelmesen emlékeztünk meg érdemes alkotásokról. De mi még most is érezzük, hogy igen keveset mondtunk arról a vékonyka füzetéről.

Ezzel azonban azt is bizonyítjuk, hogy az a munka olyan, a melylyel érdemes volt és kellett is bővebben foglalkozni; de oly szorgos munkásságot, oly eredményes munkát, mint a *Mesterségek Szótára*, nem lehetett néhány sorban a nagyközönséggel megismertetni.

Az olvasó meg ezt a kritikát ne vegye gáncsnak, hanem dicséretnek és szerezzé meg magának ki-ki azt a hasznos munkát, a mely hibái és hiányossága mellett is nagy nyereség lesz szakmánknak és a szakíróknak.

Megemlíthjük még, hogy a füzetes vállalat 1900. elején egyben jelenik meg és az egész munka 6 forintba kerül. A teljes munka három részből fog állani: 1. Az összes mesterségek leírásából; 2. magyar-német és 3. német-magyar szótárból. A teljes munkában a szótár-rész nem mesterségek szerint, hanem alfabetikus sorrendben lesz összeállítva, hogy így minden szó könnyen fellelhető legyen.

Ennyiben ismertettük a hozzánk beküldött hatodik füzetet, a nagy munkának minket érdeklő részét.

Tichy Ákos.

A reprodukció általában.

Második közzemlény.

Az akcidenzs-szedésben sokat könnyít az új irány, mert egy-két klisével — persze ezeket a szöveghez megfelelőleg kell választani — és néhány léníával nagyon szép sikert lehet elérni.

A nehézségekkel járó műszedés lassanként egészen feleslegessé fog válni, mert manapság, hol az öntődék

annyi sok szép anyagot hoznak piacra, kevés időtöltéssel a legszebb munkákat lehet előállítani.

A műszedés helyett az alaplemez utáni színnyomás tört utat, mely manapság annyira tökéletes sikerrel bír, hogy a litográfiát idővel csaknem kiszorítja. Igaz, hogy már régebbi idő óta dolgoznak a könyvnyomdákban alaplemezzel, de ezelőtt csakis elsősorban üzletek termékei voltak számbavehetőek. Hogy miért nem foglalkoztak a könyvnyomdák az ilyfajta nyomtatványokkal, az részben annak volt tulajdonítható, hogy az ehhez szükséges anyag nem volt tökéletes, másrészt pedig azért, mert a nyomdatulajdonosok csupa haszonlesésből nem sok súlyt fektettek a munkák szép kidolgozására. (Ennek jelét láttuk az általunk tervezett kiállítás rendezésében.)

Cikkemben a most leginkább használatban lévő két-féle alaplemez kidolgozásával, a Mäser-féle és a celluloiddal fogok foglalkozni. Ezenkívül lehet még bőrből, enyvből és simított papirlemezből készíteni.

A rajznak lemezre való átvitele minden anyagnál egyformán történik és pedig: vagy az anyagra való direkt rajzolás, vagy pedig a kézisajtóban való átnyomás által.

A lemezt a szedés vagy rajz nagyságához mérten vágjuk, úgy, hogy a rajz körül még körülbelül fél centiméter felesleg maradjon, ezt hígított enyvvvel jól kiszáritott fára, vagy (betűanyag) ólomlapra ragasztjuk (ez facettirozásra igen alkalmas) és bepréseljük, midőn száraznak gondoljuk, kiveszszük a présből és megkezdhetjük a rajz átvitelét.

Ha a rajz szedésből vagy kliséből áll, akkor először is levonatot készítünk a kézisajtóban és pedig egy jól simított írópapírra, — a fekete festékbe egy kevés milorikéket keverünk, miáltal a festék erősebb lesz és tisztább az átvitel — ezután a felragasztott lemezt a kézisajtóba állítjuk, melyre az előkészített lenyomatot teszszük, föléje pedig egy simított papirlemezt (melyet könyvnyomdák használnak); egy erős nyomás által megtörtént az átvitel és ha ez sikerült, megkezdhetjük a kimetszést.

A Mäser- vagy karton-lemezek.

A rajz kimetszése három részből áll:

1. a rajz határának elővágása;
2. a második vágás elővétele, a rajz melletti anyag további eltávolítása és
3. a felesleges anyag teljes eltávolítása.

A Mäser-féle lemezknél a határ elővágásához egy tollkést vagy vésőtűt veszünk és következőleg fogunk a kivágáshoz:

Fekessük a lemezt úgy, hogy a rajz oldala jobbra, a kimetszendő anyag pedig balra fordítva essék, a vonal hosszába egy negyedpetit mélységű vágást húzunk az egész rajz körül. Kisebb térségeknél a rajz belső oldalán nem szükséges mindaddig, míg a rajzvonal legkevesebb egy cicerot túl nem haladja, mert kisebb üregeket az anyag teljes eltávolításánál lehet kiemelni.

Az elővágásnál nagy vigyázattal kell lennünk, mert a kés vagy vésőtű könnyen megsértheti a rajzot esetleges félreecsiszásnál. Ha minden vigyázat mellett mégis előfordulna, hogy a rajznak egy részét megsértettük, akkor korrekturát veszünk elő oly módon, hogy a sértett

résznél egy négyszöget kivágunk és helyébe egy más négyszöget enyvezünk, az összeérő részeket azután nagyon finom üvegpapírossal lecsiszoljuk és csak azután helyezünk fölé egy átlátszó papírra készített levonatot, melyet csontdarabbal (Falzbein) ledörzsölünk és így a hiányzó rész ismét átvitetett. Csekélyebb munkáknál tanácsosabb az elhibázottat új lemezzel helyettesíteni.

Midőn a rajz teljesen ki van vésve, hozzáfogunk a rajz körüli szükségtelen anyag eltávolításához, ehhez legalkalmasabb egy lapos véső, melylyel könnyen hozzáférhetünk.

Hogy a kimetszett rajzot tartósabbá tegyünk, egy ecset segítségével bevonjuk bőrlakkal vagy gummiarabikummal.

Még tanácsosabb egy rész viaszt két rész terpentinjában meleg állapotban feloldani és közé egy kevés kopál-lakkot keverni és ezzel vonjuk be; ha ez megszáradt, a lemez nyomásra kész.

Esetleges formamosásnál benzint használunk, melyet nem kefével, — mivel ezzel összekarcoljuk — hanem ronggyal törülünk le.

A celluloid-lemezek.

A rajz lemezre való átvitele ugyanazon a módon történik, mint a karton- vagy Mäser-féléknél.

A manapság létező lemezek között a celluloid lemezt minden használatban lévő tisztító- anyaggal lehet mosni és rögtön továbbnyomni. Másodszor pedig kifogástalan simasága által nagyon tiszta nyomást nyerünk. Harmadszor igen tartós (tartósabb a fánál) és jól szedi fel a festéket.

Celluloidot táblákban kiloszámmra lehet kapni és pedig minden vastagságban, csiszolva. Félpetit vagy öt pont vastagságú a legalkalmasabb.

Ennek kidolgozásához kissé nagyobb ügyesség és gyakorlat szükséges, mely nehézségeken egy törekvő ember hamar keresztülmegy.

A celluloid-véséshez 3—4 véső szükségeltetik: egy hegyes véső (Spitzstichel), egy vagy két kiemelő-véső (Grabstichel) és egy lapos véső (Flachstichel). Azonkívül még jó, ha egy vonal-vésőt (Rasterstichel) is beszerzünk a futólágos alap készítéséhez.

Ez a szerszám épp olyan, a mitlyent a fametszők használnak és ezek segítségével minden figurát épp úgy készíthetünk a celluloidban, mint a fametsző a fában.

Mindig ügyelnünk kell, hogy a vésők hegyesek legyenek és ehhez szükséges, hogy egy köszörűkövet tartunk hozzá készletben; mint ilyen, legalkalmasabb a Levantiner vagy Mississippi. A véső lehetőleg karcsún tartassék. Ez megkönnyíti a munkát, mivel a vágás finomabb lesz és szemünk a kivágandó helyeket jobban ellenőrizheti.

A hegyes véső a rajz elővágásához szolgál, melynek hasa élesre lesz köszörülve, oldalrészei pedig lehúzva, a szélek — melyek a vésés által képződnek — ezáltal eltűnnek.

A két kiemelő-vésővel, mely egy keskenyebb és egy szélesebből áll, a rajz közti üregeket emeljük ki. Ennek hasa kissé szélesebbre lesz köszörülve, úgy, hogy hegye ezáltal szélesebb, tompább legyen. A lapos véső pedig

úgy, mint a karton-lemezekenél, a felesleges anyag teljes eltávolításához használtatik. Ennek csakis éle lesz köszörülve.

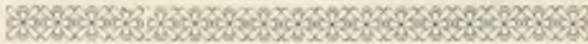
Mint a karton-lemezekenél, itt is a rajz elővágásával kezdjük munkánkat és pedig a hegyes vésővel. Jobbkézben a vésőt fogjuk, úgy, hogy hüvelyk-ujjunkkal a véső baloldalát, balkezünkkel pedig a klisé-t tartjuk és kellőleg forgatjuk. Jobbkézünket, melyben a vésőt fogjuk, csendesesen tartjuk és azt egészen fektetve helyezzük a kivésendő vonalra. Legtanácsosabb eleinte a gyakorlathoz csak egyenes vonalakat vágni. Midőn ez sikerült, akkor könnyebb rajzokat kezdetünk vésni.

Legtöbb olvasónknak lehetett már alkalma egy favésnököt vagy más vésnököt látni a vésők kezelésében, azért ennek bővebb leírását szükségtelennek látom.

A vésésnél még tanácsos egy rézléniát vagy vékony fűcskát segítségül vennünk, melyet balkezünkkel a véső mellé a rajzra helyezünk, nehogy félrecsúszás esetén a rajzot megsértsük.

Bécs.

Nádor Lajos.

A müncheni gépmester-kör kiállítása.

Bámulatra méltó az a buzgalom, az a szeretet, melyet a német szaktársak szakmájuk művelésének szentelnek és így nem csoda, hogy az európai nyomdászatban, ha eredetiség tekintetében nem is, de az alkotás tekintetében az első helyet tőlük elvitatni nagyon nehéz, habár némely angol illusztráció-nyomás, különösen autotíp-lemezsekről, túlszárnyalja a németet. De ebben nem a gépmesterek hibásak, hanem a klisé-gyár, mert néhány angol cég az autotíp-lemezse készítésében oly magas fokot áll, a milyent a németeknek eddig még nem sikerült elérni, dacára annak, hogy a Meissenbach & Riffart és Brend'amour Simhart & Co. cégek nagyon szép eredménnyel dolgoznak. De konstatálni lehet, hogy a tanultabb német gépmester (és ilyen sok van) dicséretes igyekezettel dolgozik munkáján, melynek következménye, hogy technikai nehézségek nem ijesztik el és a mit a klisé-gyáros vagy fametsző elmulasztott, azt nagyon ügyesen, mondhatni bravurral tudják helyrehozni. Ne higgye azonban a tisztelt olvasó, hogy a német gépmestereknek az üzletben terök volna kísérletezni. A főnök itt is, mint Magyarországon, csak főnök marad; »az idő pénz« mindenütt és ez a szűkkeblűség nem hat csüggesztőleg a foglalkozását igazán szerető munkásra, s csak így érthető amaz eredmény elérése, melylyel jelenleg dicsekedhetnek.

A német nyomdászat technikai haladását rendkívüli módon elősegítik a minden nagyobb városban alakult Typographische Gesellschaftok, melyek egyenkint és összesen a szedők és gépmesterek korszerű kiképzését tűzték feladatul és ezenkívül a Maschinenmeister-Clubok, habár különállóan működnek, mégis a Typographische Gesellschaftnak mintegy kiegészítő részét képezik.

Hogy a rendezett szaktanfolyamok és felolvasások ne csak szavakkal hassanak, kézzől-kézre járatják a legjobb kül- és belföldi szaklapokat, egy-egy jobban sikerült művet, ha azt valamelyik szaktárs készítette, közbírálat

és vita tárgyává teszik, megmagyarázzák, hogy egyik-másik technikai feladat hogyan oldható meg legkönnyebben és hogyan sikerült annak végrehajtása, egyszóval meglátszik ilyenkor, hogy minden jelenlevő feladatának tudatában van, valamint azt is tudja, hogy praktikus tudományának gyarapítása képezi munkálkodásának megbecsülhetetlen alapját.

Az említett eszme képezte a rugót a május 6. és 7-iki grafikai kiállítás létrejötténél is, mely a temérdek részvétel következtében várakozáson felül sikerült. A kiállítókat Németország nagyobb városainak gépmester-körei képezték. Így például: Düsseldorf, Cassel, Braunschweig, Hamburg, Stuttgart, Lipcse, Offenbach, Berlin, Magdeburg, München, Jena, Altenburg stb. Minthogy a gépmester-körök nyomtatványgyűjteményei különféle városokból vannak összeszedve, lehetetlen a szerint bírálni, hogy melyik kör tulajdonát képezi s így csak azokra a kitűnő művekre terjeszkedek ki, a melyeken az impresszum is rajta van.

Feltűnést keltett a Julius Krampe braunschweigi cégénél készült fehérműgyár árjegyzékének az illusztrálása, a hol különösen a csipkedíszek ábráinak tiszta nyomása (chamois alapon fekete konturral) és minden egyes lapon a szedésrendezés, mely bámulatos ügyességre és finom izlésre vall; a Bleifuss & Co. diüsseldorfi cégének ötszínű naptára kitűnő színérzékéről ad tanúságot, valamint a krokodilbőrimitációs könyvborítékokon végzett színes nyomások is nagyon sikerültek. Julius Mäser Lipcseből az alapnyomáshoz használt lemezeket küldte be, melyek között több nagyon silány és kezdetleges volt, azonban egy folio nagyságban kimetszett, kastélyt ábrázoló lemez, a lenyomat után is ítélve, oly jól sikerült, hogy az a cinkograf-klisével is kiállja a versenyt. Stuttgartból az Union Verlagsanstalt nyomdája az *Über Land und Meer* és *Zur guten Stunde* mellékleteit küldte be, melyek kivétel nélkül többszínű fametszetű klisékről készültek és legnagyobb részt a szaktársak előtt is ismeretesek. Azonban mint a grafikai sokszorosítás egyik remekéről meg kell emlékeznem *Die sixtinische Madonna* von Raphael című színes képről, mely a legparányibb részletig annyira sikerült, hogy minduntalan azt hiszszük, hogy olajnyomatú kép van előttünk. Münchent leggazdagabban a Knorr & Hirt nyomdája képviseli; láthatók voltak a *Jugend* eddig megjelent füzetei, melyek között valóban nehezen lehet kiválasztani a legjobbat, mert a mi a színes nyomást illeti, kevés kivétellel mindegyik kiállja a kritikát. A *Klassischer Skulpturen-Schatz* szinte mintául szolgálhat; *Das deutsche Zimmer im XIX. Jahrhundert* című munkánál úgy a szedés, mint a nyomás szemlélése valóságos élvezetszámba megy és különösen *Der Einfluss Japans und die Rückkehr zur Natur* című fejezet színes illusztrációjánál a színek harmoniája és csillogó tiszasága minden kritikán felül áll. Azonkívül számos apróbb merkantil-nyomtatvány van kiállítva, de mindezeket megemlíteni és a többi nagy városok, u. m. Lipcse, Berlin, Hamburg, Drezda nyomtatványainak csak megemlézése is e helyen hiábavaló fáradság volna és, így csak általánosan véve a célt, a mi ezt a kiállítást létrehozta, a müncheni gépmester-kör jóval várakozáson felül elérte. Említésre méltó, hogy ebből az alkalomból több festékgyár is kiállította színes festékeit, melyek

között ujdonságszámba megy a *German Tabor fürthi* cég nyomható bronzfestéke arany és ezüst különféle árnyalatban, melyek használása felment a bronzpor kezelésétől és a nyomás alkalmával nem szükséges az arany vagy ezüst szint elsőnek nyomni. Továbbá a Wilhelm Köhler müncheni betűöntőde és nyomdai eszközök gyára egy új kolumna-kikötő, illetőleg zárókészüléket mutatott be, a melylyel ha valamely szedést körülzárunk, azt minden oldalról oly erősen és egyformán zárja, hogy kihullásról szó sem lehet. De ha tekintetbe veszem, hogy ilyen zárókészülék 16 oktávkolumnához 45—50 márkába kerül, akkor a zsinórt még mindig praktikusabbnak tartom.

München.

Káldor Lajos.

A czinkmaratás.

(Kemigrafia, fotocinkografia, autotipia.)

(Folytatás.)

Miután a kazettát a kamarába helyeztük, megvilágítjuk. A megvilágítás tartama a világosság milyenségétől és attól is függ, prizmával vagy a nélkül exponálunk-e? Azonban mindenesetre 5—10-szer több ideig, mint a raszternélküli felvételeknél. Hogy minél jobb fényhatáshoz juthassunk, helyezzünk egy fehér papírral bevont ernyőt vagy egy nagyobb tükröt az eredetit tartó tábla lábához, miáltal a fény fölfelé sugárzik és így az eredeti papírostjait ártalmatlanná teszi a képen. Ugyane módon segítünk, ha a képnek egyik oldalon jobban kell megvilágítva lenni.

A megvilágítás befejezte után a kazettával visszaférünk a sötét szobába, hol már az exponálás előtt a kifejlesztőt elkészítettük és meggyőződünk róla, hogy minden, mi a kifejlesztéshez szükséges, kényelmesen hozzáférhetően kéznél van.

A lemezt a kazettából óvatosan kivesszük, kissé hajlott irányban balkezünkbe fogjuk és a kifejlesztő oldatot oly módon öntjük rá, hogy az minden késedelem nélkül az egész lemezen azonnal végigfolyjon, mert minden késedelem jelet hagy vissza a negatívon. A lemez másik oldalára nem szabad a kifejlesztőnek átfolyni, mert akkor lemossuk vele az ezüstoldatot, melyre pedig az erős negatív előállításához nagy szükségünk van. Ha a megvilágítás ideje helyes volt, úgy a kép rövid idő múlva szépen előtűnik. Most tiszta vízzel leöblítjük a lemezt, mert a kifejlesztő hatásának csak rövid ideig szabad kitennünk.

Miután a kifejlesztőt leöblítettük, a lemezt világosság felé tartjuk és nagyítóval megvizsgáljuk, hogy a fekete pontok összeköttetésben vannak-e egymással, úgy, mint a sakktáblán a fekete mezők és hogy e pontok elég feketék-e. Szükség esetén pyrogallussav és ezüstnitrát ráöntésével megerősítjük a lemezen levő pontokat.

Ha a megvilágítás jó volt és így a negatív is jó, azt tisztára leöblítjük és a rögzítő cziánkálium- vagy nátron-oldatba helyezük, hol addig marad, míg a kép teljesen kifejlik. A cziánkálium-oldat hosszas behatása a negatívra hátrányos.

Kifejlesztés után *nagyon alaposan*, legalább egy perczig,

viz-sugárral mossuk a lemezt, aztán leöntjük a réz-bromid-oldattal és ezt addig hagyjuk rajta működni, míg a negatív ezüstje teljesen bromezüstbe megy át, mi a lemez sárga-fehér színe által ismerhető fel. Ezután ismét gondosan lemossuk és leöntjük az ezüst-oldattal, mitől a negatív sötét-fekete színt nyer. (Az előbb leirt eljárást leghelyesebb két, csupán e czélra szolgáló táblán végezni, hogy az anyagot kíméljük.)

A lemezt vizsugárral lemossuk és ismét megvizsgáljuk. Ha a középtónusokban a pontok egész a sarkokig nincsenek összekapcsolódva, úgy a mosást még egy perczig folytatjuk és a lemezt gyöngé cziánkálium-oldattal (1:50), melyhez egy köbcm. alkoholos jóddoldatot (1:10) tettünk, tovább kezeljük, hogy az esetleg rajta levő fátyolt eltávolítsuk. Aztán ismét lemossuk és a rézbr. és ezüstoldattal kezelést ismétljük, mely után a pontok egyesülnek. Az ilyen hátrány különben onnan ered, ha a lemez rövid ideig van exponálva.

A megerősítést harmadszor is ismételhetjük, csak előbb a lemezt állandóan a gyöngé jódtartalmú cziánkálium-oldattal kezeljük és aztán gondosan lemossuk. A harmadszori megerősítés a negatív tisztaságához nagyban hozzájárul.

E szabályok betartásával és a fényképészeti eljárás-hoz szükséges előismeretek birtokában végezve e munkát, a többszörös művelet nem szükséges, mert a negatív legtöbbször már kezdettől fogva olyan, a minőnek lennie kell.

Elégséges megerősítés és mosás után a negatívot enyhe melegnél megszáritjuk, előbb azonban jól átszűrt gummi- vagy sellakoldattal leöntjük. (A sellak-oldatot úgy állítjuk elő, hogy vizes bórax-oldatba (2:100) 8 rész fehér sellakot melegen feltöltünk és átszűrjük.) Most a negatív másolásra kész és a szélvonalakat, melyek az autotípiák szélein levő fekete vonalaknak felelnek meg, a lemez rétegébe karczóló tüvel be lehet karczolni.

Ha a fölvétel prizma nélkül történt, akkor a negatívot le kell húzni az üvegről. Ehhez 100 gr. gelatin, 800 köbcm. víz, 7 köbcm. glicerin, 8 gr. cukor és 15 köbcm. jégeczetből álló oldatot használunk. Ez oldatot, mielőtt a jól nivelizott negatívra töltenénk, gondosan át kell szűrni. Az oldat megszáradására, a réteg vastagságához képest, két-három napig is várunk kell. Ha a negatívra gyorsabban szükségünk van, úgy annak levonására más módot kell használnunk. Ugyanis egy a világosságtól védett, flanelen jól átszűrt, benzolban kioldott kautsuk-oldatot öntünk a negatívra és a lemezt úgy kezeljük, mint a kollodiumozásnál. Midőn a lemez megszáradt, leöntjük ú. n. borkollodiummal (4° 0-os nyers kollodium, melyhez minden 100 köbcm.-re 2 gr. ricinusolajat adunk). Ha ez megtörtént, késsel bemetszük a széleket és a lemezt vízbe tesszük, hol róla a negatív magától leválik. Most átviszük egy más üveglemezre, melyen megfelelő állásba helyezük. Hogy jobban tapadjon, az üveglemezt leöntjük gyöngé tojásfehérnye-oldattal, mely áll egy tojásfehérnyéből, mit habbá verünk és leülepedés után 500—600 köbcm. vízzel hígítunk. Ha a negatív így sem ragad elég jól az üveghez, jele, hogy ez nem volt eléggé jól megtisztítva. A jól megtisztított lemezen a negatív minden segítség nélkül jól tapad.

Ha a negatívot nem akarjuk más üveglemezre átvinni,

hanem mint bőrkét használni, úgy a kautsuk- és kolloidum-oldattal kezelést négy-ötször ismételjük, hogy minél vastagabb bőrt nyerjünk, mely könnyebben kezelhető. A levont bőrkét aztán egyesenes az *érczelemre* csiptetjük föl, miáltal a másolókeret használata feleslegessé válik.

Ezek után ismerkedjünk meg a negatívon előfordulható hibákkal és azok eltávolításmódjával.

Vékony negatívot kapunk, ha a fürdők nagyon gyengék vagy nagyon erősek vagy pedig rövid ideig tartó exponálás után. A rosszul exponált, *teliesen használhatlan* negatív árnyékos, sötétebb részein teljesen hiányoznak a pontok és a világosabb helyeken szakadozottnak, a helyett, hogy egymással összekapcsolva lennének.

A jó fényhatás néha az által is befolyásoltatik, hogy a raszterre nedvesség (pára) csapódik le. Ez — különösen télen — onnan ered, ha a lemezt a nagyon meleg helyiségben érzékeltetjük, a megvilágítást pedig hideg helyiségben eszközöljük. Eltávolíthatjuk e bajt, ha ilyen esetben a rasztert kevés gliczerinnel vonjuk be és ezt oly finoman terítjük el, hogy az csak mint végtelen gyöngye lehelletnek tűnjék fel rajta, vagy pedig ha a rasztert nagyon gyöngén megmelegítjük. A legbiztosabb mód azonban e bajt elkerülni az, ha mindkét helyiségben egyforma (15° C.) hőmérsékletet idézünk elő, mert ezzel sok egyéb előfordulható kellemetlenségeket is eltávolítunk.

Nagyon meleg nyári napon, hosszabb exponálás után, a lemez beszáradásra mutat hajlandóságot. Ezt megakadályozhatjuk azzal, ha egy lap nedves itatópapírt az üveglemez hátlapjára helyezünk, vagy ha az exponálás körüli eljárást lehetőleg gyorsan végezzük.

Ruzicska Gyula.

(Folytatása következik.)

KÉRDÉSEK ÉS FELELETEK.

E rovatban bárki tehet röviden fogalmazott közérdekű szakkérdéseket, a melyre a feleletet mindig a következő számban, ugyanaz alatt a szám alatt adjuk, a mely szám alatt a kérdést tették. De nemcsak kérdéseknek, hanem az azokra vonatkozó feleleteknek is szívesen adunk helyt.

Kérdés.

4. Mostanáig már mindig több és több rovatos s egyéb nyomványt készítettnek *koronaérték* szerint, de a megrendelők még ma se tudják, hogy milyen rövidítést használjanak a *korona* és *fillér* szavak helyett. Vajjon van-e már erre nézve hivatalos szabály? Ha nincs, úgy milyen a legjobb és legcélszerűbb rövidítés-e a két szónak?

Felelet.

4. A Szakkör már régen eldöntötte ezt a kérdést, még pedig úgy, hogy az egysoros könyvgerinczet mindig alulról felfelé kell szedni.

VEGYESEK.

A magyar királyi állami nyomdának az 1900. évi párisi nemzetközi kiállításon való részvételére 1400 forint van az 1899. évi költségvetésben fölvéve.

Dr. Gerő Lajos, a Pallas-nyomda igazgatója, 100.081. szám alatt megkapta a német birodalmi szabadalmat az általunk 1897. október hóban tüzetesen ismertetett önműködő ívberakó-készülékére.

Új nyomdák a fővárosban. Krausz S. és T. czéggel, Krausz Soma szaktársunk nyomdát nyitott. A kis nyomda igen csinosan és

czélszerűen van berendezve. Az új principális, mindig jó szaktárs volt, s reméljük, hogy derék főnök válik belőle. — *Márián György* eladta nyomdáját s az új czég *Gonda és Társa* néven fog tovább működni. — Ezzel kapcsolatban megemlítjük, hogy az *Alkotmány* nyomdája is megszűnt és a lap most a *Stephanumban* készül.

Hamburger és Birkholz nyomdatulajdonosok Csáky-utca 13. szám alatt négyemeletes bérházat építettek és oda költözött a czég könyv- és könyvnyomdája. A humánus nyomdatulajdonosok üzletüket is megnagyobbították s gondoskodtak arról, hogy az új helyiségekben munkásaiknak minél elviselhetőbbé tegyék a nehéz munkálkodást.

Schmittál és Kalhanek előjegyeztették szabadalmazásra, rugókonnyan készített bórhengereiket körforgó és közönséges nyomógépekre. Ezek a bórhengerek a készítőik által közrebocsátott körlevél szerint hat éven át tett kísérletezések után a legjobban beváltak, miután ez idő alatt semmiféle ledörzsölés vagy kopás sem vétetett rajtuk észre; a változó időjárás, mint hideg és meleg, semmiképpen nem befolyásolták, s vonzó erőiket mindenkor megtartották; a legerősebb festékeket is könnyen szélkeverik, s ezáltal a nyomás élénkebb és hatásosabbá válik; további előnyük az, hogy könnyedségük következtében nagyban kímélik a csapokat, miáltal a gép járása megkönnyítették és ez által sokkal kisebb hajtási erőt is igényelnek; a hengerek eddigi kivétele a gépből elesik, miután ezek a bórhengerek evenek keresztül érintetlenül a helyükön maradhatnak és sok évi használat után csak csekély felújítási költséget igényelnek. Az új találmányú bórhengereket különben már több nyomda, mint a Budapesti Hirlap, Wodianer stb. alkalmazta s róluk igen dic-éretesen nyilatkoznak. Mint halljuk, újabban megint több nagyobb nyomda tett kísérletet megrendelés, mely próbát részünkről is melegen ajánljuk a nyomdafőnök urak figyelmébe.

Az eddigi **Wottitz Manfréd** czég alatt fennállott fotocinkográfiai műintézetet az eddigi czég képviselője: *Wottitz Vilmos* úr vette át barátságos megegyezés útján s azt saját neve alatt (Kossuth Lajos-utca 1. szám alatt) fogja folytatni.

Grócz Ernő, a *Betűszedés Kátéja* című szakmunka szorgalmas és szakavatott írója munkába vette művének utolsó részét is és erre következőleg hívja fel a szaktársak figyelmét: Előjegyzési felhívás a *Betűszedés Kátéja* című szakmunka harmadik része és utolsó felzetére. Midőn abba a szerencsés helyzetbe jutottam, hogy szakmunkámnak immár harmadik füzetét rendezhetem sajtó alá, részint a szakközönség tájékoztatása, részint pedig önmagam tájékozhatása végett szükségességnek tartottam e felhívást kibocsátani, mielőtt a füzet sajtó alá adnám. Nekem ugyanis e harmadik füzettel, mely a tördelésen és egyéb kisebb tudnivalókon kívül legfőképpen a díszítményi anyagokkal fog foglalkozni, az a célom, hogy azt úgy tartalom, mint k állítas tekintetében minél becsebbé és értékesebbé tegyem, mely okból s azért is, hogy e füzet már haladók részére készül, eltérök az első két füzet rendszerétől, a kérdések és feleletektől, és magyarázatok alakjában fogom tárgyalni a felmerülő dolgokat. A füzetnek oly módoni elkészítése azonban, a milyenek én azt tervezem, tetemes költségbe kerül és így csak akkor leszek képes a tervet teljes mértékben keresztülvinni, ha a költségekre nézve a szakközönség kellő támogatása felől biztosítva leszek. A füzet költsége: voltából önként következik, hogy ennek ára magasabb lesz, mint az eddigi füzeteké volt, a mit azonban egészen pontosan még most nem határozhatok meg, mivel a költséget sem lehet még most meghatározni. Csupán arról biztosíthatom a szakközönséget, hogy 1 frt 50 krt a füzet ára nem fog meghaladni. Lényeges befolyással lesz egyébként úgy a füzet árára, mint annak kiállítására nézve az a körülmény, hogy mennyiben karolja föl a szakközönség törekvésemet s mennyire lesz segítségemre tervem keresztülvitelénél. Ennélfogva fellérem a tisztelt szakközönséget, hogy minél nagyobb számban támogathatni szíveskedjenek, mert ezzel csak azt a törekvésemet mozdítják elő, hogy munkámnak becserítették a lehető legmagasabb fokra emeljem. E célból kérem azokat, kik támogatásukban részesíteni akarnak, — a mit különben az összeg csekélységénél fogva is minden intelligens nyomdászról remélek — hogy vagy a nyomdákban levő szíves gyűjtőimnél magukat előjegyeztetni, vagy velem (Hold-utca 7.) levelező-lapon tudatni szíveskedjenek ebbeli szándékaikat. Megjegyzem azonban, hogy úgy a nekem beküldött, mint a gyűjtőknél történt előjegyzéseket részemről kötelező erejűnek tekintem s így a visszalépés teljesen ki lesz zárva. A füzet árát csak a füzet megjelenésekor kell beküldeni, de czélszerű lenne azokra nézve, kik gyűjtőknél jegyeztek elő magukat, ha könnyebben megszerezhetés végett 10 kros heti részletekben már előlegesen törleszteniék a füzet árát a gyűjtőknél s ha esetleg többet fizetnének be, mint a mennyi a füzet ára lesz, a gyűjtők azt vissza fogják adni. Gyűjtőknek egyébként tíz példány után egy tiszteletpéldánnyal szolgálok s

arra kérem őket, hogy a jegyzett példányok száma felől sziveskedjenek engem értesíteni. Remélve, hogy a szakközönség célelő kivételében a legnagyobb mérvben fog támogatni, maradok — Budapesten, 1899. évi június hóban — tisztelettel Grócz Ernő. Részünkről is melegen ajánljuk e hasznos szakmunkát olvasóink szíves figyelmébe.

A debreczeni Csokonai-nyomdát *Somos Árpád* szaktársunk hatodmagával átvette s azt a régi cég alatt folytatják tovább. A cég-változást csinos körlevélben adják tudtul a közönségnek, a melyből mindenki meggyőződhetik, hogy az üzlet vezetése csakugyan jó kezekben van és hogy abban csakugyan a mai kor kívánalmai szerint dolgoznak.

Frics József, ki 1859-től fogva, tehát teljes negyven esztendeig, állott a *debreczeni városi nyomda* élén és e hosszú idő alatt nem csekély érdemeket szerzett az ottani nyomdászati emelése körül, folyó évi május hó végével betegeskedése miatt nyugalmába vonult. Helyét mint ideiglenes ügyvezető *Ember Lajos* szaktárs foglalta el, kit viszont *Török Ferencz*, a debreczeni helyi egyesület sok évi buzgó pénztárosa helyettesít.

Meghalt Magyarország legöregebb nyomdája, László Lajos, Debreczen városi nyomdász, élete 89-ik évében, május hó 28-án. Az elhunyt 1810. évi január hóban született és 1824-ben lépett a nyomdász pályára. Felszabadulása után 1831-ben Pestre került a Landerer-üzletbe; innét Pozsonyban lépett át Landerer-hez, majd 1833-ban külföldi vándorútra kelt és bejárta Bécs, Prága, Drezda és Lipse városokat. Utóbbi helyen munkát kapott. Ezután újra Landerer Lajos pozsonyi üzletében nyert alkalmazást, honnan 1835-ben visszakérült szülővárosába s otthon dolgozott a városi nyomdában 48 éven keresztül 1882-ig, a mikor a városi tanács évi 300 forinttal nyugalmazta. László Lajos volt az utolsó nyomdász-segéd, ki mint a régi tipografiai szociusvilág még életben levő tagja, még élvezte Debreczen városa segedelmét élete végéig. 1874. július 18-án ülte Csontos Ferencz kollegájával egyetemben nyomdász-ságának ötvenéves jubileumát, mely alkalommal a két jubiláns mind szaktársaik, mind Debreczen városa intelligenciájára részéről a közbeccsülés számos tanujelével halmoztatott el, mely innepeltesnek koronáját a király által a két öreg szaktársnak küldött tíz darab arany képezte. Csontos Ferencz már régebben ott porlik, hová most bajtársa, László Lajos követte, bánatos családja és a debreczeni szaktársak részvételétől kísérve. Nyugodjék békében!

Sarkadi József szaktársunk, ki évekkal ezelőtt a fővárosban, utóbbi időben pedig Nagyváradon foglalatzkodott, *Nagy-Kállóban* nyomdát nyitott.

Négy könyv. Az egri érseki liceum-nyomdából négy szép könyvet kaptunk. Ezek közül három magyar mű és egy német költeménykötet. Már a címlapok megleptek, mert őszinte szólva, a vidéki könyvek *címlapjai* (ha a munka belől másképp kifogástalan is) még mindig nagyon „vidékiesek”. Ez a négy könyv azonban határozottan olyan köntösben van, mintha valamelyik fővárosi elsőrangú műintézetből került volna ki. Ez annál nagyobb dicséret, mert tudunkkal eddig ez a nyomda, még néhány év előtt is, bizony nagyon ütött-kopott dolgokat produkált. Most azonban csupa új befűt, modern díszítőanyag, tisztult szakismeret a szedő és gépmester részéről jellemzik az egyes munkákat. És a mire a vidéken nem akarnak és nem tudnak súlyt helyezni, itt arra is gondoltak. Mindenik munkát más-másfajta finom, gyönyörű papírra nyomták, hogy az ember szinte örömmel olvassa a szépvágású és tisztán nyomott betűket. Kár, hogy a négy címlap közül a legsikerültebbet: *A papság és a mai társadalom* főcímét nem így választották szét:

A PAPSÁG ÉS A MAI TÁRSADALOM

Az a névelő, tehát nincs helye (a mint szedték) az és kötszó mellett. Az a mai társadalom *elé* tartozik. Az is kár, hogy az »Egri Egyházmegyei Irodalmi Egylet által jutalmazva« sort kurrenzből vették, holott még az impresszum is verzióból van szedve. A másik: *Samassa, a politikus*, talán a leggyengébb. Kár volt a címsort egy sorba venni, szebb lett volna ha »Samassa« külön sorba a politikus; megint külön sorba jön, persze nagyobb betűből. Így most a szerző neve majd olyan nagy, mint maga a cím. Ugyanez a hiba a belső keretes címmel is. Az egysoros gerinczet se tartjuk mi helyesnek felülről lefelé állítva. (Erről éppen mai számunkban van szó.) Az itt felsorolt hibákat azonban hármely nagy műintézet is elkövetheti, annál meg-

bocsáthatóbb az egy vidéki nyomdánál, a hol bizony nem áll rendelkezésre olyan nagy választék czimbetű, hogy mindig kifogástalan munkát lehessen produkálni.

Utánzásra méltó példát ad újabb időben több fővárosi előkelő cég azzal, hogy árucikkeiket hirdető plakátokat vagy árujeleiket pályázat útján kívánják magasabb művészi kivitelben előállíttatni. A *Magyar Iparművészet* május havi számában három ilyen pályázat van kiírva. Ugyanis a Magyar fém- és lámpaárúgyár részvénytársaság és Brázay Zoltán nagykereskedő hirdetnek ilyeneket plakátok számára, míg Goldberger Sám. F. és fiai cég a kartongyárában készült szövetek jelzésére és számozására szolgáló czimkéek számára akar művészi tervrajzot készíttetni, melyen a gyár védőjegye (hátsul lábán ágaskodó oroszlán, mely mellső jobb lábának karmai között három lefelé irányzott nyilat tart) kitéve legyen.

A hamburgi Beil és Co. festékgyári cég újabban megint gyönyörű háromszínű nyomással előállított mintát küldött be hozzánk, egyéb festékpórhákkal együtt, melyek mind a gyár produktumainak kitűnő minőségéről tesznek tanúbizonyságot.

Bismarck herczegnek tavaly kiadásra került emlékiratai a stuttgarti Union kiadócéznek mult 1898. évben 2/3 millió márka tisztai nyereséget jövedelmeztek.

A sárkányok országából (Életképek és uti rajzok Kinából) cím alatt *Cholnoky Jenő*, fiatal jeles mérnökünk, Kinában tett utazását írja meg, mely művet a veszprémi *Köves* és *Boros* könyvkiadó cég bocsát közre. A könyv tartalmát érdekesen világítja meg a szerzőnek a kiadókhoz intézett következő levele: »Igen Tisztelt Uram! Bizonyosan hallották már önök a híret annak, hogy én ezelőtt két évvel kinn jártam a czopfos polgártársak országában. Sok kellemes és kellemetlen emlék fűződik ehhez az utamhoz, szeretném azokat elmondani ismerőseimnek, jó barátaimnak s mindazoknak, a kik szeretik a derült, könnyed tudományt. Nem akarok kathedrálról beszélni, fontos arczczal, fekete nyakkendővel elrecczítani oly dolgokat, a miket egy csésze tea mellett úgy is el lehet mondani, hogy a mellett mulatni is rajta. Abba a hibába se akarok esni, a mibe a vadász urak szoktak, hogy a hosszú, méla lesben elgondolt »de jó volna!« történeteket mint megtörténeteket adják elő. Már egy fél esztendeig vagyok ismét szép hazámban, de ismerőseim még mindig azzal ölnék, hogy meséljek Kinából; egyet-mást, már úgy tudok, hogy akár álomban is elmondom. Ehből a sok kérdézősködésből aztán megtudtam, hogy mik azok a fogalmak, a melyek különösen meggyökerezett téves fogalmaink Kináról s ezért olyan czikkeket válogattam össze, hogy éppen ezeket a téves fogalmakat egy-egy csattanós példával vagy történettel kiigazítani segítsék. Munkámnak egyes fejezetei között lesznek ilyenek: Miért hoznak a laikus világjárók olyan sok ferde fogalmat haza? Miképen gondolkoznak, a kinaiak az európaiakról? (Bizony azok jóízűen kinevetnek bennünket!) Hogyan élnek? Mik azok a »mandarinok«? Mit esznek? (Sok tücsköt-bogarat ráfognak a kínai konyhára, de én jobbnak találtam, mint az angolok vajjal süített beefsteak-jét!) Azután utazásom egyes részleteit közölném, kikeresve mindig azokat a részleteket, a melyek vagy fontosságuknál, vagy különlegességükénél fogva érdekesek. Milyen szépek például: Mandsuorszag őserdei, a hol a bengáliai királytigris hüjál a hozótban; aztán a középázsiai puszták, a lovas mongolok végtelen birodalma; majd a rizstermelő alföldre, aztán meg a búzatermő rónákra fogom vezetni olvasóimat, megismertetem a délvidékek nyüzsgő életét, a hatalmas Jangce-kiang folyót, meg a rettenes Sárga folyamot, a mely egy-egy árvizével százezerek életét söpri el. Azután a magyar olvasóközönség még a kinaiak művészetéről, tudományáról, erkölcséről is keveset olvasott, hisz irodalmunk a külfölddel ugyan mostohán foglalkozik! Azt szeretném, ha könyvemben elmélyedhetne a serdülő ifjúság is, hogy belőle magasabb látókört merítsen, hogy szűk hazánk keretén kívül megismerkedjék egy olyan különös világgal, a mi megtanítja rá, hogy nem mindennek kell úgy lenni, a mint van, — de éppen Kína sokezeréves története azt fogja kézzelfoghatóan bizonyítani, hogy minden ország talpköve a tiszta erkölcs! De nem tartom elégnék csak a holt betűt. Képeket is kell a szöveg mellé adni, még pedig kizárólag olyanokat, a melyek teljesen biztosak, helyesek és nem terjesztenek annyit ferdeséget, mint az eddigi ábrázolások. Minap láttam pl. az Operában a Babatündér balletét. Ebben kinaibabák is szerepelnek, de milyen toaletthen! A kínai kinevetne bennünket, hogy ilyen csodabogaraknak képzeljük az ő nőiket. A legtöbb rajzoló pedig a kinaiakat nem szokta megkülönböztetni a japániaktól. A közlendő képek legnagyobb része eredeti fénykép-fejvételeim és rajzaim után készül, úgy, hogy a magyar olvasónak olyan újdonság lesz a kezében, a mely teljességgel hű és igaz fogalmakat nyújtand a kinaiakról. — Előfizetési ára a munkának: füze 4 forint, köve

5 forint 50 krajczár lesz. Az összeget legcélszerűbb postautalványon az illető könyvkiadóhivatalba küldeni, mely esetben a könyvet teljesen bérmentve adják kézhez. A mű ez év november havában jelenik meg! A mű holti ára magasabb lesz. Gyűjtőknek minden 10 példány után egy tiszteletpéldány jár. Az aláírásokat legkésőbb június hó végéig kell beküldeni, hogy a kiadócég a nyomtatandó példányok száma felől tájékozást nyerhessen.

A japán és kínai színes nyomások készítmódjáról egy német szakmunka a következőket írja: A japán és kínai színes fametszetvény-nyomás különbsége az európaihoz képest abból áll, hogy nálunk olajfestéket használnak a nyomáshoz, míg az előbb nevezett keleti népek vízfestékekkel dolgoznak, mely utóbbiak valamely ragasztószerrel, mint például rizsvizel vagy enyvfolyadékkal, keményítő-csirizzel stb. kerülnek munkába. A fadúcznak nálunk szokásos zsíros festékkel való behengerlése helyett a japán eljárás szerint a fadúc ecsettel lesz bepamacsolva. A nyomó a fametszet kidomborodó részeit a festékes ecset segítségével bemázojja, azután a dúc képét kevés rizsvizel vagy hig rizs-csirizzel megáztatja és végezetül az egészet egy másik ecsettel szükség szerint felosztja. Ez eljárással lehetővé van téve a japán nyomónak, hogy már a nyomtatás előtt a lemezen kikészítheti a különböző színárnyalatok közti átmenetet és a dúcról azonnal állíthat elő többszínű nyomtatványt. Minthogy a nyomtatás rendszerint áztatott papíron történik, a vízfestékek teljes szépségökben kerülnek akadály nélkül a papírosra és ekkép jönnek létre ama kecses képek, melyeket a laikus, sőt sok esetben még a szakember is, nem nyomtatványoknak, hanem valóságos kézi festésnek gondol.

Drága újságolvasás. Akárhányszor megtörténik, hogy kávéházakban és vendéglőkben kivágás vagy egyes lapok akáriszákítása által megcsonkult hírlap kerül kezünkbe, nem csekély bosszankodásunkra. E rossz szokás nemcsak illetlenség az olvasó közönség iránt, hanem hátrán lopásnak is tekinthető. Ilyennek minősítette ez eljárást a darmstadti törvényes ís, midőn egy ily tetten ért egyént háromnapi fogságra ítélte el.

Híres hamisítók cím alatt hozott egyik napilapunk egy közleményt, melyben a többi híres pénz- és egyéb hamisítási esetek között, egy bennünket közelebről is érdeklő következő történelmi nevezetességű hamisítást említi föl: Nevezetes hamisítási pör volt a tizenhatodik században az Andreter Terézé, ki a bibliát hamisította meg érdekes módon. Atyja nyomdász volt s a híres bécsi Singrienyomdában volt alkalmazva, a hol a bibliának első görög, német, francia és héber kiadása készült. Teréz már gyermekkorában érdeklődni kezdett a könyvnyomtatás iránt és csupa mulatsághból megtanulta a betűk összerakását. Később férjhez ment egy nyomdászhoz, a kinek saját sajtója volt, a melyen, mint akkortájtban majdnem minden nyomdász, a bibliát nyomtatta. Egy napon így szólt a feleségéhez a nyomdász: Bibliámnak első íve, hála Istennek, ki is van szedve, ki is van korrigálva, úgy, hogy holnap hozzá kezdek a nyomtatásához. Ezután megmutatta a feleségének a próbáivet, a melyen az egyházi jóváhagyás is látható volt. Az asszony, mikor belepillantott a biblia szövegébe, észrevette Mózes könyvének harmadik fejezetében a következő sort, mely Évának Ádámhoz való viszonyára vonatkozik: »És ő — Ádám — a te parancsolód legyen«. Az asszony abban a meggyőződésben volt, hogy a biblia ezzel alárendelt szerepet ad a nőknek s különös módon akart segíteni ezen a nők érdekében. Éjjel belopózott a nyomdába, a hol az első ív szedése készen állt és az említett sort, mely német nyelven volt kisedve, titokban megváltoztatta. Az eredeti szöveg a következő volt: »Und er soll dein Herr sein«. Az asszony a Herr szóból kiemelte a He betűket és a helyükbe a Na betűket tette. Ezzel a módosítással aztán így hangzott a szöveg: »Und er soll dein Narr sein«. (És ő a te bolondod legyen.) Másnap kinyomtatták az első ívet s nemsokára az egész biblia is elkészült ezer meg ezer példányban, a melyeket széthordtak a világ minden részébe. Mikor a hibát észrevették, óriási zavarba került a bécsi magisztrátus és a papság. A világ minden részéből napról-napra érkeztek a panaszok az istentelen hiba miatt. A nyomdászt, a ki el nem tudta képzelni, hogy mi módon került ez a hiba a bibliájába, nyomban letartóztatták és behörtönözték. Sok szenvedést kellett kiállania szegénynek, de a felesége mégsem könyörült meg rajta és nem fedezte fel a titkot. Sínylődni hagyta az urát a börtön fenekén. Talán máglyára is került volna a szerencsétlen ember, ha az inasa, a ki tudta a titkot, még idejében nem segít a baján. Az inas, a kinek a nyomdában volt az ágya, látta, mikor a mesterné megcsereítte a betűket. Úgy tett, mintha aludnék. Sokáig nem merte elmondani ezt, mert félt az asszonytól, de végre is engedett lelkiismerete szavának. A nyomdászt szabadon bocsátották és helyette a felesége került a börtönbe. Az asszonyt, a ki mindent bevallott, nyilvános megveszszözésre és élete végéig tartó börtönbüntetésre ítélték.

Telefon 62—79.

Kitüntetve a császári sas használati jogával.

Kitüntetések: Bécs, Berlin, Páris, Nürnberg, M. m. Frankfurt.

Szállít — hosszú időn át szerzett gyakorlati tapasztalatok alapján — a legrövidebb idő alatt **teljes könyvnyomdai berendezéseket** nagy és kisszabású üzletek részére, szévágású betűkkel, körzetekkel, mindenféle gépekkel és berendezéssel felszerelve. Nagy választék idegennyelvű betűkben.

Méltányos feltételek. — Szólid kivitel.

SCHÖNTAG GYULA

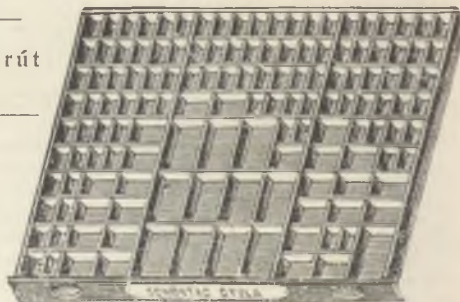
szakértő

BUDAPEST

VI., Váci-körút
51. szám.

Kis antiqua-
szekrény 3 frt.
Nagy szekrény
4 frt.

Árjegyzék ingyen
és bérmentve.

SZERKESZTŐI ÜZENET.

W-r F-cz, Kalocsa. A beküldött meghívó nemcsak egy utolsó-éves tanoncznak, de már gyakorlottabb szedőnek is becsületére válnék. Hát — különösen a sorok elrendezésében — vannak kifogásaini valók; hanem se ön, se mi ne várjunk egy tanonctól olyat, a mit sokszor a legjobb szedőnek is meg kell bocsátani. Az a fiú, a ki azt a meghívót szedte (ha csakugyan minden tanácsadás nélkül dolgozott), évek mulva maga is észreveszi, hogy milyen hibákat csinált azon. A mostani munkájáért a tanoncz-kiállításon megérdemelné a legnagyobb jutalmat, illetőleg kitiintetést.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Hold-utca 7. sz.

Kiadótulajdonos: a Könyvnyomdászok Szakköre.

A lap papirosa *Moiret F. Ödön* papirnagykereskedéséből való.

Felölös szerkesztő *Tanay József.* Főmunkatárs *Firlinger Károly.*

BÖLE JÓZSEF ←

Budapest
VIII., Vas-u. 7.
Stáhlly-utca 1.

Elvállal
mindennemű épület-
és
butorasztalosmunkát.

Első magyar könyvnyomdai szakaszlatos.

Javítások elfogadottnak és pontosan eszközöltetnek.

Könyv- és könyomdai
festékgyár.

WÜSTE F.

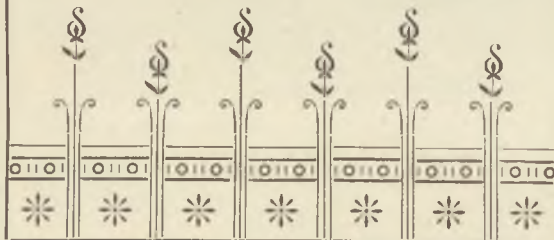
BUDAPEST

VI. ker., Király-utca 60. szám.

GYÁRT: könyv- és könyomdák részére való
fekete és színes, valamint réznyomáshoz szük-
séges mindennemű és színű festékeket.

Hengeranyag-gyár.

 Keneze-gyár.

Legnagyobb GYÁR

Ausztria-Magyarországban.

Hengeranyag.

Hengeröntés.

SCHIFF, SRPEK ÉS TSA

Budapest, VIII., József-utca 17.

FESTÉKEK könyv-, kő-, pléh- és fénynyomású
ezélokra.

KÖZÖMBÖSÍTŐ FESTÉKEK

HÁROMSZÍNŰNYOMÁSHOZ.

Legfinomabb disznyomat-, illueztrációnyomó
festékek, könyv- és újságfestékek.

Fluidicon, legjobb festék-
konzerváló szer,
a bőrösödést megakadályozza, a hengerre
száradt festéket feloldja.

Törzsház: BÉCS.

Flók: FLÓRENCZ.

Raktárak s képvise-
letek a világ minden
fővárosában.

Gyári telefon 63-53.

Vezérképviselő:

KAUFMANN GYULA

Budapest, VIII., József-utca 17. szám.

Mindennemű kellékek könyv- és könyomdák számára.

FRISCH FRIGYES
mechanikai műhelye
BUDAPESTEN
V., Akadémia-utca 7. sz.

Különleges műhely a könyv- és könyvnyomdákban használatos mindennemű gépek, úgymint: **körforgógépek, könyv- és könyvnyomdai gyorsajtók, téglanyomású, fűző-, vágó-, lyukasztó- és hasítógépek javítása és átalakítására**; elvállalja továbbá **transzmisszió-felszerelések**, minden mechanikai üzembe vágó műhelyek **átköltöztetését**, valamint minden e szakba vágó munkálatok eszközzését.

Gázmotorok
javítása.

Egyes gépek átalakításához tervek díj nélkül készíttetnek.

Száraz Stereotipia.

Pár perc alatt

a készen szállított, száraz stereotip-pépnék a szedésre való egyszerű rápréselése által tetszésszerű mennyiségű, öntésre teljesen kész kifogástalan matriczát nyerünk.

A matriczok szárítása a szedésben levő üresége kitöltése, valamint a lemezek kiszúrásával járó eddigi munka teljesen elesik. Részletes utasítások, minták, árjegyzékek kívánatra küldetnek.

Mindennemű teljes tömöntödei felszerelések szállítása.

Erste österr.-ung.

Trocken-Stereotypie

Wien,
IV., Paniglgasse 17/a.

Könyv- és újságnyomdákban nélkülözhetetlen

Minden kulturállamban szabadalmazva.

Államilag kedvezményezett első magyar
KÖNYV- ÉS KÖNYVNYOMDAI FESTÉKGYÁR.

KURZWEIL JÁNOS

Kitüntetések:

Temesvár 1891.
Philippopol 1892.
Országos Iparegyesület 1892
Mill. kiállítás Budapest 1896.

47.004. és 53.406. számú
osztr.-magyar szabadalmak.

ÉS TÁRSA BUDAPESTEN

Telefon 56-64.

Gyár, iroda és raktár:
IX. ker., Márton-utca 19. szám.

Készít legjobb minőségű illusztráció-, újság-, mű-, díszmű- és mindenféle színes festékeket.

Patent gelatin hengeranyag.

SZEDŐSORZÓK

igazítható feszítővel, szabad. saját találmány.

Bronzok. * Kenczék. ✦ Koromégetés.

Umido, könyvnyomdászoknak nélkülözhetetlen nedvesítő-szer vezérképviselősege.

CS. ÉS KIR. SZAB.

HERMANETZI

PAPIRGYÁR RAKTÁRA

Budapest

VI. ker., Gyár-utca 64.

Alapított 1829. évben.

Levél-, könyv-, karton-,
nyomda-, író-, rajz-,
boríték-, csomagoló-,
göngy-, itatós-,
szürle- és min-
dennemű meri-
tett nyomda-
papirok.

MÁSOLÓ-,
SELVEM-
ÉS VIRÁG-
RELYEMPÁPIROK.

Merített író-, okmány-
és könyvpapirok.
PAPIRZACSKÓGYÁR.
Mindennemű lemezek stb.

Főraktár és iroda:

MÜLLER TESTVÉREK, Budapest, V., Sóllyom-utca 13.

WÖRNER J. ÉS TÁRSA

GÉPGYÁR ÉS VASÖNTÖDE
BUDAPESTEN.Egyszerű gyorsajtók 2 vagy 4 festék-
dörzsölő hengerrel.Kétszint nyomó gépek, 2 festékszer-
kezettel, 2 vagy 4 festékdörzsölő
hengerrel.Tégelynyomású gyorsajtók.
Önműködő késkészítők-gépek.
Csomagoló- és simítóajtók.Papírvágó- és papírfuró-gépek.
Aranyozó-, dombornyomású és ki-
vágó-sajtók.

Használt gyorsajtók

alaposan kijavítva és átalakítva jótállás
mellett jutányos árért eladók.

Körforgású nyomógépek.

újságok, könyvek és illusztrált
művek egy- és többszínbeni
nyomására, tökéletesített
töltés- és körbenforgó kés-
hajtogató készülékkel.

Könyvnyomdai kéziszajtók.

Tömöntődei berendezések.

Könyvnyomdai gyorsajtók.

Transzmisszió-telepek.

Hungária akvizidensz-gyors-
sajtók.

TELEFON 23-70.

Első magyar

Betüöntöde

Részvénytársaság

✱ ✱ ✱ Budapest, VI., Desseffy-utca 32.

Egész nyomdai berendezések jutányosan és gyorsan foganosítottatnak.

Olomzárgyártás
Mechanikai műhely
Rézléniagyártás
Tömöntöde
Galvanoplasztika
Bélyegzőmetszés

Folyton dús raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

könyv- és címzetűkben

továbbá

körzetek, rézléniák és kizárásokban.

A legkülönfélébb ékítőanyagok és egyéb nyomdai felszerelvényekben.

!!! UJDONSÁG !!!

EGYETEMES TABELLA-ALAPZAT
 CZETTEL és BENDTNER
 SZABADALMA.

- Nagy-Becskekerek**
Grcsits I.
Jokly Lipót.
Pleitiz Fer. Pál utóda (dr. Brajjer L. és Mayer R.).
- Nagy-Bittse**
Spiegel Samu.
- Nagy-Ényed**
Nagyenyedi könyvnyomda és papírárugyár r.-t.
- Nagy-Kálló**
Sarkadi József.
- Nagy-Kanizsa**
Fischel Fülöp.
Gondos Ignác.
Krausz és Farkas.
Wajdics József.
Weisz L. és F.
- Nagy-Károly**
Novak és Verő.
Róth Károly.
Sarkadi Nagy Zsigmond.
Wide Jakab.
- Nagy-Kikinda**
Kiadói nyomda. (tulajd.: Sedjakov Milán).
Milenkovits István.
Radák János.
- Nagy-Kőrös**
Bazsó Lajos.
Ottinger Kálmán.
- Nagylak**
Hubert Jenő.
- Nagy-Marton**
Gellis Henrik.
- Nagy-Mihály**
Landemann B.
- Nagy-Rőcze**
Guttman Fülöp.
- Nagy-Surány**
Leuchter Sámuel.
- Nagy-Szalonta**
Reich Jakab.
- Nagy-Szeben**
Drotleff József.
Krafft W.
Reissenberger Adolf.
Tipografia r.-t.
Tipografia Archidiecezana.
- Nagy-Szent-Miklós**
Wiener Náthán.
- Nagy-Szombat**
Fiebig József.
Goldmann Miksa.
Horovitz Adolf.
Reisz Sarolta.
- Nagy-Szőllős**
Doktor István.
Zala Mór.
- Nagy-Tapolcsány**
Platzko Gyula.
- Nagyvárad**
Ifj. Berger Sámuel.
Déry és Boros
Freund Lajos és Társa.
Helyfi László.
Hönig I.
Láng József.
Laszky Ármin.
Neumann Vilmos.
Pauker Dániel.
Rákos Vilmos utóda.
Sonnenfeld Adolf.
Szent László-nyomda r.-t.
- Námesztő**
Schein M.
- Német-Bogsán**
Zeier A. J.
- Német-Palánka**
Kristofek József.
- Nezsider**
Horváth I.
- Nyitra**
Huszár István.
Irtizer Zsigmond.
Neugebauer Nándor.
Reicheles Lipót.
- Nyiregyháza**
Ióba Elek.
Nagy Mór.
Piringer János (tulajdonos : Özv. Piringer Jánosné).
Szabolcsi Hirlap nyomdája (tulajd. : Székely Imre).
- Ó-Becse**
Gavansky M.
Löwy Lajos.
- Ó-Kanizsa**
Bruck P. Pál.
Schwartz A.
- Oravicza**
Kehrer C.
Wunder Károly.
- Orosháza**
Pless N.
Veres Lajos.
- Orsova**
Handl József.
Orsovai könyvny. r.-t.
- Ó Széplak**
Nyitraivölgyi gazd. egyesület nyomdája.
- Paks**
Rosenbaum Miksa E.
- Pancsova**
Jovanovics Testvérek.
Kosanics N. Miklós.
Vig Er.
Wittligschlager Károly.
- Pankota**
Ifj. Bod József.
- Pápa**
Goldberg Gyula.
Nobel Ármin.
Ref. főisk. nyomda.
- Pécs**
Madarász Béla.
Pécsi irod. és könyvny. r.-t.
Taizs József.
Wessely és Horváth.
- Pécska**
Ruber István.
- Perjámos**
Pirkmayer Alajos.
Sedjakov Milán.
- Petrozsény**
Figuli Antal.
- Pozsony**
Alkalay Adolf.
Angermayer Károly.
Éder István.
Katholikus nyomda.
Preisak Győző.
Westungarischer Grenz-bote nyomdája.
Wigand K. F.
- Pöstyén**
Oipisz H.
- Predmér**
Links M. utóda : Rosen-zweig H.
- Putnok**
Gaertner Ignác.
- Ráczkeve**
Kauders Ferencz.
- Resicza**
Eisler József.
Hungaria-könyvnyomda.
- Rimaszombat**
Oyórfly P. G.-né.
Lévai Izsó.
Náray I. A.
Rábelly Miklós.
- Rozsnyó**
Kovács Mihály.
Sajóvidék nyomdája (tul.: Hermann I.).
- Rózsahegy**
Salva Károly.
- Salgó-Tarján**
Ifj. Bogenglück Ignác.
Friedler Ármin.
Pollacsek József.
- Sárbogárd**
Spitzer Jakab
- Sárvár**
Stranz János.
- S.-A.-Ujhely**
Hegyalja-könyvnyomda (tul.: Alexander Vilmos).
Landesmann M. és Társa.
Löwy Adolf.
Pannonia-nyomda (tul.: Jurcsó és Ocskay).
Zemplén-nyomda (tulajd.: Ehler Gyula).
- Sárospatak**
Ev. ref. főiskola nyomdája (bérli : Steinfeld Jenő).
- Segesvár**
Horeth Frigyes.
Jördens Testvérek.
- Selmeczbánya**
Jörges A. özv.
- Sepsi-Szent-György**
Jókai-nyomda r.-t.
- Siklós**
Harangozó József.
- Sopron**
Breiner E. és Fia.
Hungária-nyomda.
Reininger Ármin.
Romwalter Alfréd.
Röttig Ousztáv.
Török és Kremszner.
- Stájerlak**
Rose V.
- Sümege**
Horvát Gábor.
- Szabadka**
Bittermann József.
Krausz és Fischer.
Szabados Sándor.
Székely Simon.
Tomics Miklós.
- Szamos-Ujvár**
Auróra-nyomda (tulajd.: Todorán Endre).
Gör. kath. egyházmegyei nyomda.
- Szokolca**
Neumann, Teszlik és Tsa.
- Szarvas**
Sámuel Adolf.
Szikes Antal.
- Szász-Régen**
Burghardt Rezső.
Sebesch Károly.
- Szász-Sebes**
Stegmann János.
- Szászváros**
Minerva-nyomda r.-t.
Schäser A.
- Szatmár**
Lítteczky Endre.
Morvai János.
Nagy Lajosné.
Pázmány-sajtó.
Weinberger Testvérek.
- Szeged**
Endrényi Imre.
Endrényi Lajos.
Engel Lajos.
Öönczi I. József.
Schulhof Károly.
Traub B. és Társa.
Várnay Lipót.
- Szeghalom**
Kovács Antal.
- Szegzárd**
Báter János.
Újfalu Lajos.
- Székelyhid**
Kohn Sámuel.
- Székely-Keresztúr**
Szabó Testvérek.
- Székelyudvarhely**
Becsek D. Fia.
Betegh Pál.
- Székesfehérvár**
Debreczeni Gyula.
Kaufmann F.
Márián Pál.
Singer E.
Számmer Imre.
Számmer Kálmán.
Székesfeh. és Vidéke ny.
- Szempcz**
Fischer Náthánné.
- Szentes**
Hollósy és Vajda.
Szentes és Vidéke nyomdája.
- Szent-Endre**
Schwarcz I.
- Szent-Gotthárd**
Wellisch Béla.
- Szenicz**
Bezsó János és Társa.
- Szepes-Váralja**
Buzás Dénes.
- Szered**
Sternér Dávid.
- Szerencs**
Simon József.
- Szilgetvár**
Corvina-nyomda.
Kozáry Ede.
- Szikszo**
Blank Simon.
- Szilágy-Somlyó**
Böloni Sándor.
- Szilli-Hadad**
Fein Sámuel.
- Szolnok**
Bakos István.
Fuchs Lipót.
Jász-Nagykún-Szolnok-megyei Lapok nyomdája (tul.: Vezéry Ödön).
Wachs Pál.
- Szombathely**
Bertalanffy József.
Egyházmegyei könyvny.
Gábrriel Ágoston.
Seiler H. utóda: Szele és Breifeld.
- Tab**
Pfeifer Ignác.
- Tapolca**
Löwy B.
- Tata**
Engländer és Társa.
Nobel Adolf.
- Temesvár**
Csanád-egyházmegyei nyomda.
Csendes J.
Délmagyarországi könyvnyomda.
Freund Gyula.
Mangold Sándor.
Posaune nyomdája.
Moravetz Gyula.
Stéger Ernő utóda.
Uhrmann Henrik.
Union-könyvnyomda (tul.: Ifj. Steiner Károly).
Veres Sámuel.
- Tisza-Füred**
Kohn Adolf.
- Tolna**
Weltmann Ignác.
- Tolna-Tamási**
Jeruzsálem Ede.
- Torda**
Berla Samu.
Harmath József (tulajd.: Özv. Harmath Józsefné).
- Torna**
Rosenblüth Simon.
- Török-Kanizsa**
Bruck P. Pál
- Török-Szent-Miklós**
Rubinstein Sándor.
- Trencsén**
Gansel Lipót.
Skarnitzl X. Fr.
- Turócszent-Márton**
Oasparik J.
Magyar nyomda (tulajd.: özv. Moskóczy Ferenczné).
Turócszentmártoni nyomda r.-t.
- Új-Arad**
Mayr Lajos.
- Újpest**
Fuchs Antal.
Salgó Testvérek.
- Új-Verbász**
Verbászi könyvnyomda (tulajd.: Boros György).
- Újvidék**
Fuchs Emil és Társa.
Hirschenhauser Benő.
Ivkovics György.
Miletics Szvetozár.
Popovics Testvérek.
- Ungvár**
Gellisz Miksa.
Jäger Bertalan.
Lévai Mór.
Székely és Illés.
- Vác**
Kír. orsz. fegyintézeti ny.
Kohn Mór.
Mayer Sándor.
- Vág-Újhely**
Brück Samu.
Horovitz Adolf.
- Versecz**
Grcsits M.
Kehrer Lajos.
Kirschner Ernő.
Wettl és Veronits.
- Veszprém**
Egyházmegyei könyvny.
Köves és Boros.
Krausz A. Fia.
- Zala-Egerszeg**
Breisach Samu.
Özv. Tahy Rozália.
- Zenta**
Kabos Ármin.
Klenóczkyné Cs. A.
Schwartz Sándor.
Zentai Hirlap nyomdája.
- Zilah**
Seres Samu.
- Zólyom**
Ifj. Nádosy Gyula.
Seidl és Friedmann.
- Zombor**
Bittermann Nándor.
Oblát Károly.
- Zsombolya**
Wunder Rezső.
- Zsolna**
Áldori Manó.

Könyvnyomdák Horvát-Szlavonországban és Bosznia-Hercegovinában.

Horvát-Szlavonország.

Belovár

Fleischmann J.
Kolesar.

Bród (Száva m.)

Schulmann A.

Diakovár (Djakovo)

Bruck N.
Püspöki nyomda.

Eszék (Osijek)

Laubner Károly.
Pfeiffer Gyula.
Wortmann A.

Gospic

Zupan J.

Karlócza (Karlovit)

Szerb kolostornyomda

Károlyváros (Karlovac)

Hauptfeld Károly.

Kaproncza (Koprivnica)

Kostinčec K.

Kőrös (Križevci)

Neuberg Gusztáv.

Mitrovicza (Mitrovitz)

Horvát részvénynyomda.
Trumics Konstantin.

Ogulin

Pinter József

Petrinja

Benko Károly.

Pozsega

Klein Lipót.

Ruma

Wagner I.

Sid

Maukovic P.

Sušak

Küstenländ. Buchdruckerei.
Narodna tiskara.

Sziszek (Sisak)

Fantó A.
Junker F.
Čupak & Dujak.

Úgradiska (Gradiška nova)

Bauer Mór.

Varasd (Varaždin)

Platzer József.
Siefert J. B.

Vinkovce

Gérba István.
Laubner Károly.

Virje

Draskovic J.
Ljubić.

Virovitica

Habianec F.

Vukovár

Freund N.
Sriemske Novine nyomdája

Zágráb (Zagreb)

Részvénynyomda
Bogović Fr.
Brusina A.
Fischer Teréz.
Granitz Ignác.
Hühn Gyula.
Kurzmann J.
Kir. országos nyomda.
Kugli & Deutsch.
Prva hrvatska radnička
tiskara.

Rulic Ferencz.

Scholz Antal.
Szerb részvénynyomda.
Wittasek József (előbb
Albrecht).

Zengg (Senj)

Devčić J.
Hreljanović J.

Bosznia-Hercegovina.

Banja Luka

Wolf S.

Dolnja-Tuzla

Pissenberger Miklós.

Mosztár

Hrvatska dionička tiskara.
Pacher & Kisić.
Radović N.

Szerajevo

Bosn. Post. nyomdája.
Buchwald B.
Kajon A. Dániel.
Országos nyomda.
Savić I. Ri to.
Spindler & Löschner.

A ZÁGRÁBI
PAPIRGYÁR-RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
EGYEDULI MAGYARORSZÁGI ELÁRUSÍTÓJA.

MOIRET F. ÖDÖN

papirnagykereskedése ~ ~ ~
és gyári papirraktára

Budapest, V., Báthory-utca 20.

Mindenféle író-, fogalmazó-, okmány-, nyomtató-,
illusztráció- s rajzpapírok raktára.

TELEFON 181.

Szines papírok ~ Luxuspapírok

Lemez és fénylemez

Íratópapírok ~ Kartonpapírok

HIRDETÉSEK

felvételnek lapunk ~
~ kiadóhivatalában.